

האם מותר לשיר לפני סעודת השבת, כשמארחים אדם עני?

שאלה:

בכל ליל שבת אנחנו נוהגים לשיר זמירות שבת, גם לפני הארוחה (כמו "שלום עליכם" ו"אשת חיל"), וגם תוך כדי הארוחה. אנחנו אוהבים לשיר זמירות והן חלק מהותי מסעודת השבת ומהאווירה החגיגית שלה. בשבת שעברה התארח אצלנו אדם עני שאנחנו לא מכירים, וניכר היה שהוא רעב. התלבטתי והחלטתי לשיר את זמירות השבת כרגיל, למרות שאם הייתי מוותר על הזמירות הסעודה הייתה מתחילה כמה דקות מוקדם יותר. האם עשיתי נכונה, או שהיה עליי להתחיל את הסעודה מיד?

תשובה:

לגבי תחילת סעודת השבת נפסק כך ב'שולחן ערוך':

שולחן ערוך, אורח חיים, סימן רעא, סעיף א

כשיבוא לביתו ימהר לאכול מיד.

וכתב ה'משנה ברורה':

ואם אינו תאב לאכול, יכול להמתין מלקדש עד שירעב, שכבר זכר את השבת בתפילתו בבית הכנסת... ומכל מקום נראה דהיכא דיש (=שבמקרים שיש) בזה משום שלום בית, או שיש לו בביתו משרתים, או שאר אורחים ובפרט אורח עני, לא יאחר בכל גווי (=בשום אופן), דכיון דהם מוטלים עליו - לא יוכל לעכבם בשביל שהוא רוצה לקיים מצוה מן המובחר. משנה ברורה, סימן רעא, סעיף קטן א

ובשו"ת 'דבר אברהם' (חלק ב, סימן א בהג"ה) כתב, ששמע בשם הגאון הצדיק רבי ישראל מאיר הכהן מראדין (=ה'חפץ חיים') שמי שיש לו אורח עני ומעכב את סעודתו ואינו מזדרז להאכילו מיד, עובר ב"בל תאחר" ("בל תאחר" הוא איסור על עיכוב זמן ההבאה של קורבנות או של מתנות עניים שהאדם חייב להביא).

ובמסכת תענית (דף כא, עמוד א) מסופר על נחום איש גמזו, שסבל ייסורים רבים:

אמרו עליו על נחום איש גמזו, שהיה סומא משתי עיניו, גידם משתי ידיו, קיטע משתי רגליו, וכל גופו מלא שחין, והיה מוטל בבית רעוע ורגלי מיטתו מונחין בספלן של מים כדי שלא יעלו עליו נמלים...

אמרו לו תלמידיו: רבי וכי מאחר שצדיק גמור אתה, למה עלתה לך כך?

אמר להם: בני, אני גרמתי לעצמי. שפעם אחת הייתי מהלך בדרך לבית חמי, והיה עמי משוי שלושה חמורים - אחד של מאכל ואחד של משתה ואחד של מיני מגדים. בא עני אחד ועמד לי בדרך, ואמר לי: רבי, פרנסני! אמרתי לו: המתן עד שאפרוק מן החמור. לא הספקתי לפרוק מן החמור, עד שיצתה נשמתו.

כלומר, שאסור לאדם לעכב את הצדקה והוא חייב לתת אותה מיד לעני.

ומצד שני, אנו רואים שהעולם אינו מקפיד בכך, ובעלי בתים שרים זמירות שבת גם כשיש אורחים

רעבים שמתארחים אצלם. וה'דבר אברהם' כתב ליישב מה שלא הקפידו בכך, דכיוון דכך דרכו של עולם - הרי זה כאילו קבע זמן לצדקה, דכאשר יאכל הוא - יאכיל לעני, וכל זמן שאינו אוכל בעצמו - עדיין לא הגיע זמן חיובו, ובאופן זה אינו עובר לפני הגיע הזמן, עיין שם.

ובאמת נראה בפשטות העניין דאף אין צריך לומר שהרי זה כאילו קבע זמן והתנה במפורש שאינו מתחייב ליתן אלא משיאכל (כמו שהסברנו), אלא כל שנוהג כדרכו של עולם - אין כאן "בל תאחר", שהרי לא נאמר שמי ששוהה רגע ואינו נותן לעני מיד עובר בלא תעשה.

וגם בסיפורו של נחום איש גמזו, לא נאמר שהוא עבר אל "לא תעשה", אלא שלגודל חסידותו וקדושתו קיבל עליו ייסורים, אך כיוון שנהג כדרכו של עולם - אין כאן "בל תאחר".

ושמעתי מחתני אהובי הרב הגאון ר' בנימין ביינוש שליט"א מעשה שהיה בזקנו הגאון אב בית דין קהילת פיטסבורג שהתארח לשבת קודש בביתו של מרן ה'חפץ חיים', ובליל שבת בבואו לביתו קידש מיד ונטל ידיים לסעודת שבת קודש. כאשר שאל את ה'חפץ חיים' אם אינו נוהג לומר את הזמר "שלום עליכם" לפני שמקדש על היין, ענה ה'חפץ חיים' שזמר זה אומרים לכבוד המלאכים המבקרים בביתנו בליל שבת קודש, אך המלאכים אינם רעבים, מה שאין כן האורחים היושבים רעבים מסביב לשולחן, ומשום כך נוהג הוא לקדש מיד, כדי שלא לעכב את האורחים מלאכול. ואכן לאחר בציעת הפת חזר ה'חפץ חיים' לומר את הזמירות כמקובל.

מעובד מתוך שיעור מפי הרב אשר וייס באתר ["מנחת אשר"](#)

- 1) האם מותר לעכב את העני מלאכול או מלקבל צדקה?
- 2) מדוע דבר זה אסור? ציינו את שתי האפשרויות שמפרט הרב וייס.
- 3) לדבריו, אחד ממקורות האיסור אינו מתקיים במקרה זה. מהו?
- 4) אם מקור איסור זה נדחה, מדוע נענש נחום איש גמזו?
- 5) כיצד נהג ה'חפץ חיים' בשאלה שבה עוסק מקור זה, ומדוע?